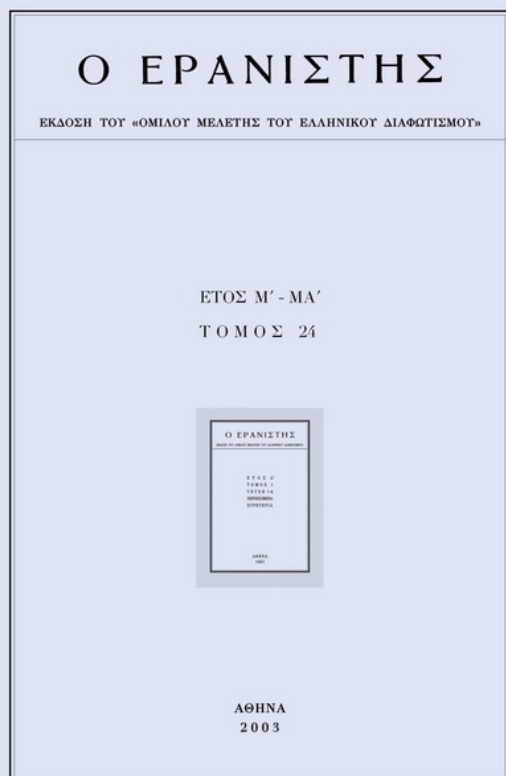

The Gleaner

Vol 24 (2003)

Δαμιανός Παρασκευάς Σινωπεύς: προκαταρκτικά στοιχεία και ένα αυτόγραφο

Βασίλειος Ν. Μακρίδης

doi: [10.12681/er.14](https://doi.org/10.12681/er.14)

To cite this article:

Μακρίδης Β. Ν. (2003). Δαμιανός Παρασκευάς Σινωπεύς: προκαταρκτικά στοιχεία και ένα αυτόγραφο. *The Gleaner*, 24, 189–195. <https://doi.org/10.12681/er.14>

Παρασχολήματα

ΔΑΜΙΑΝΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΣΙΝΩΠΕΥΣ:
ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΝΑ ΑΥΤΟΓΡΑΦΟ

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΛΟΓΙΟΥΣ ΤΟΥ 18ου αιώνα, οί όποιοι έκαναν γνωστή τήν παρουσία τους έκτός τών όρίων τής Όθωμανικής επικράτειας, τόσο στή Δύση όσο καί στή Ρωσία άργότερα, ξεχωρίζει καί ή μορφή τοῦ Δαμιανοῦ Παρασκευᾶ από τή Σινώπη, ό όποϊός όμως δέν έτυχε τής δέουσας προσοχῆς από τούς Έλληνες τής έποχῆς του, ούτε άλλωστε μέχρι σήμερα από νεότερους έρευνητές. Βεβαίως, ό Δαμιανός δέν είναι τελείως άγνωστος. Ό Γ. Βενδότης αναφέρει όρισμένες πληροφορίες για τό πρόσωπο καί τό έργο του,¹ τό ίδιο καί ό Γ. Ζαβίρας.² Αλλά άργότερα οί αναφορές σ' αὐτόν είτε έλλείπουν παντελώς, προφανώς έπειδή άγνοεῖται ή ύπαρξή του,³ είτε είναι σποραδικές καί λιτές. Ό Έπ. Κυριακίδης, για παράδειγμα, τοῦ αφιερώνει μόλις μισή σελίδα καί μάλιστα με' όχι άκριβείς πληροφορίες.⁴ Τό γεγονός αὐτό έκπλήσσει, άν λάβει κανείς ύπ' όψιν του ότι πρόκειται για έναν λόγιο, ό όποϊός σπούδασε για πολλά χρόνια φιλοσοφία καί ιατρική στή Δύση, πήρε μέρος στις εκεί φιλοσοφικές διαμάχες ύπερασπιζόμενος τόν Christian Wolff (1679-1754), δημοσίευσε τρεῖς φιλοσοφικές πραγματεῖες στα λατινικά, ενώ άργότερα εργάστηκε ως γιατρός μέχρι τό τέλος τής ζωῆς του στή Ρωσία, όπου δημοσίευσε, επιπλέον, μιᾶ ιατρική πραγματεία πάλι στα λατινικά. Έπομένως, πρόκειται για κάποιον κυριολεκτικά ιατροφιλόσοφο — με τή συνηθισμένη τότε έννοια—, ό όποϊός συμμετεῖχε με δημιουργικό καί πρωτότυπο τρόπο στις έσωτε-

1. Γ. Βενδότης, *Προσθήκη τής Έκκλησιαστικῆς Ιστορίας Μελετίου Μητροπολίτου Άθηνών προς έξακολούθησιν τών άλλων τριών Τόμων [...]*, τ. 4, Βιέννη 1795, σ. 143-144 (άρ. 35).

2. Γ. Ζαβίρας, *Νέα Έλλάς ή Έλληνικόν Θέατρον*, Άθήνα 1872, ανασταστική ανατύπωση με επιμέλεια Τ. Άθ. Γριτσόπουλου, Άθήνα 1972, σ. 252-253.

3. Για παράδειγμα, ό Θ. Καίρης (*Στοιχεῖα Φιλοσοφίας [...]*, Άθήνα 1851, σ. 35-39), κάνοντας λόγο για τούς Έλληνες φιλοσόφους από τόν 16ο αῖώνα καί μετά, δέν τόν αναφέρει καθόλου.

4. Έπ. Θ. Κυριακίδης, *Βιογραφία τών έκ Τραπεζοῦντος καί τής περί αὐτήν χώρας από τής Άλώσεως μέχρις ήμῶν άκμασάντων λογίων [...]*, Άθήνα 1897, ανασταστική ανατύπωση, Άθήνα 1985, σ. 112. Ό Κ. Ν. Σάθας (*Νεοελληνική Φιλολογία*, Άθήνα 1868, σ. 464) αναφέρει επίσης ότι τόν Δαμιανό δέχθηκε στήν Άγία Πετροῦπολη ό αυτοκράτορας Μέγας Πέτρος, κάτι τό όποϊο είναι φυσικά άδύνατο, δεδομένου ότι ό Μέγας Πέτρος είχε πεθάνει ήδη τῷ 1725, ενώ ό Δαμιανός μετέβη στή Ρωσία τό 1730.

ρικές πνευματικές διεργασίες που άπασχολούσαν τὸν δυτικὸ πνευματικὸ κόσμο, κάτι ὅχι καὶ τόσο συνηθισμένο γιὰ τοὺς Ἑλληνας τῆς ἐποχῆς. Ἡ φήμη ποὺ ἀπέκτησε ὁ Δαμιανὸς στὴ Γερμανία μαρτυρεῖται πολλὲς φορές.⁵ Στὸ παρὸν παρασχόλημα θὰ ἀναφερθοῦν κάποια ἐλάχιστα προκαταρκτικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του ἀπὸ μιὰ ὑπὸ ἐτοιμασία ἐκτενέστερη μονογραφία γιὰ τὸν σημαντικὸ αὐτὸν Ἑλληνα λόγιό τοῦ 18ου αἰῶνα καὶ θὰ δημοσιευτεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ἕνα αὐτόγραφό του.

Ὁ Δαμιανὸς ἔγινε στὴ Δύση περισσότερο γνωστὸς μὲ τὸ ἐπώνυμο «Sinopeus» ἢ «Sinopaeus» (Σινωπεύς), τὸ ὁποῖο δήλωνε ἐξἄλλου τὸν τόπο καταγωγῆς του, δηλαδὴ τὴ Σινώπη τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Μὲ αὐτὸ τὸ ἐπώνυμο ὑπέγραψε ἄλλωστε ὅλα τὰ δημοσιευμένα ἔργα του. Ὡστόσο τὸ πλῆρες ὄνομά του ἦταν Δαμιανὸς Παρασκευάς. Τὸ ἔτος τῆς γέννησής του δὲν εἶναι μὲ ἀκρίβεια γνωστό, ἀλλὰ πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ μάλλον πρὸς τὰ τέλη τοῦ 17ου ἢ ἔστω στὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰῶνα. Οἱ ἀρχικὲς του σπουδὲς δὲν εἶναι γνωστές, ἀλλὰ ὑπάρχει σίγουρα μιὰ σχέση μὲ τὶς παραδουνάβιες ἡγεμονίες (συγκεκριμένα μὲ τὸ Βουκουρέστι), ὅπου προφανῶς διέμεινε γιὰ κάποιο χρονικὸ διάστημα. Ὁ Δαμιανὸς μάλιστα δημοσίευσε στὸ πρῶτο ἔργο του *Meditationes academicae de cognitione humana* (Βαϊμάρη 1728) μιὰ προσωπικὴ δίγλωσση ἀφιέρωση (μὲ ἡμερομηνία 18 Ἰουλίου 1728), στὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ, πρὸς τὸν τότε ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Ἰωάννη Νικόλαο Μαυροκορδάτο (1680-1730), τὸν πεπαιδευμένο γιὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Γιὰ τὶς σπουδὲς του στὴ Δύση γνωρίζουμε ὅτι εἶχε ἐγγραφεῖ στὸ Πανεπιστήμιο Frankfurt (an der Oder) στὶς 28 Μαΐου 1722 ὡς «*Damianus Paraskevas Sinopiensis Asiae Minoris*»⁶ καὶ ὅτι εἶχε σπουδάσει ἐκεῖ ἐπὶ δύο χρόνια. Στὴ συνέχεια σπούδασε ἱατρικὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἰένας, ὅπου γράφτηκε στὶς 7 Ἰουνίου 1724 («*Δαμιανὸς Παρασκευᾶς Σινωπεὺς σπουδαῖος ἐν ἱατρικῇ ex Acad. Viadrina ad nos veniens Graecus natus ex Asia minore Sinopiensis*»)⁷. Ἐκεῖ παρέμεινε γιὰ ἀρκετὰ χρόνια καὶ ἔλαβε τὸ πτυχίο τῆς ἱατρικῆς τὸ 1729⁸ καὶ λίγο ἀργότερα ἀνακηρύχθηκε διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς.

5. Βλ. F. C. G. Hirsching (ἐκδ.), *Historisch-litterarisches Handbuch berühmter und denkwürdiger Personen, welche in dem achtzehnten Jahrhunderte gelebt haben [...]*, τ. 7/1, Λειψία 1805, σ. 81, ὅπου τονίζονται τὰ πολλὰ προτερήματα τοῦ χαρακτήρα τοῦ Δαμιανοῦ καὶ ἡ ιδιαίτερη ἱκανότητά του στὴ διαλεκτική, ἡ ὁποία θύμιζε ἐν πολλοῖς τὶς ἀνάλογες δεξιότητες τῶν ἐνδόξων προγόνων του στὴν ἀρχαιότητα.

6. Βλ. E. Friedländer / G. Liebe / E. Theuner (ἐκδ.), *Ältere Universitäts-Matrikeln. I. Universität Frankfurt a.O.*, τ. 2 (1649-1811), Neudruck der Ausgabe 1888, Osnabrück 1965, σ. 310.

7. O. Köhler, *Die Matrikel der Universität Jena*, τ. 3 (1723 ἕως 1764), Πρῶτο μέρος: Text (chronologischer Abdruck), Halle (Saale), 1992, σ. 27.

8. Βλ. Köhler, ὁ.π., σ. 27, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἦταν ἐγγεγραμμένος

Παράλληλα με τις ιατρικές σπουδές του στην Ίένα, ο Δαμειανός υπερασπίστηκε το φιλοσοφικό σύστημα του Christian Wolff σε μια εποχή κατά την οποία η φιλολογία υπέρ και έναντιον του σημαντικοῦ Γερμανοῦ λογίου εἶχε ἀυξηθεῖ σημαντικά. Κύρια αἰτία γι' αὐτὸ ἦταν ἡ κατόπιν ὑποκίνησης ἀρχικά τῶν Εὐσεβιστῶν τῆς Halle καὶ ἀργότερα μετὰ ἀπὸ πολιτική παρέμβαση ἀναγκαστική ἀπομάκρυνση τοῦ Wolff ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Halle τὸ 1723 καὶ ἡ μετάβασή του στὸ Πανεπιστήμιο Marburg, ἀπὸ ὅπου τελικὰ ἐπέστρεψε ξανά στὴν Halle τὸ 1740 μετὰ παρέμβαση τοῦ αὐτοκράτορα Φρειδερίκου Β'. Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶχε πυροδοτήσει μετὰ τὸ 1723 πολλὲς ἀντιπαραθέσεις μεταξὺ τῶν ὑποστηρικτῶν καὶ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Wolff μετὰ πλειάδα σχετικῶν δημοσιεύσεων.⁹ Ἡ ἐνασχόληση τοῦ Δαμειανοῦ μετὰ τὸν Wolff ἀποτελεῖ σημαντικό σταθμὸ γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ τελευταίου στὴ νεοελληνικὴ σκέψη, ἡ ὁποία βέβαια εἶχε ἀρχίσει ἤδη νωρίτερα,¹⁰ ἀλλὰ ἐπρόκειτο νὰ κορυφωθεῖ στὴ συνέχεια (π.χ. μετὰ τὸν Εὐγένιο Βούλγαρη καὶ τὸν Ἀθανάσιο Ψαλῖδα),¹¹ φαινόμενο ποὺ παρατηρεῖται βεβαίως καὶ στὸν εὐρύτερο μὴ ἐλληνικὸ βαλκανικὸ καὶ ἀνατολικοευρωπαϊκὸ χῶρο γενικότερα.¹²

Συγκεκριμένα, ὁ Δαμειανὸς δημοσίευσε πρῶτα τὸ 1728 στὴ Βαϊμάρη τὸ ἔργο: *Meditationes academicae de cognitione humana, methodice conscriptae* (Vinariae, Prostat in Bibliopolio Bielckiano, MDCCXXVIII),

στὸ βιβλίον ὑποψηφίων γιὰ τὸ πτυχίον τῆς ἱατρικῆς στίς 12 Μαΐου 1729 (Candidatenbuch der Medizinischen Fakultät, 1680-1840, φ. 54a).

9. Βλ. σχετικὰ K. Vorländer, *Geschichte der Philosophie*. τ. III. *Neuzeit bis Kant*, νέα ἔκδοση ἀπὸ τὸν H. Schnädelbach / A. Thyen, Reinbek bei Hamburg 1990, σ. 292. Βλ. ἀναλυτικότερα P. Kondylis, *Die Aufklärung im Rahmen des neuzeitlichen Rationalismus*, Μόναχο 1986, σ. 545-575.

10. Ὁ Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος (*Status praesens Ecclesiae Graecae* [...], [Altdorf] 1714, σ. 318) ἔκανε χαρακτηριστικὰ λόγους γιὰ ἓναν Ἕλληνα μοναχὸ ὀνόματι Χρυσάνθεμος, ὁ ὁποῖος παρακολουθοῦσε μετὰ μεγάλη ἐπιμέλεια τὶς παραδόσεις τοῦ Wolff στὴν Halle γύρω στὰ 1712.

11. Βλ. σχετικὰ Π. Νοῦτσος, «Die Rezeption der Ideen Christian Wolffs in Griechenland - Der Beitrag der Gelehrten von den Ionischen Inseln», *Δωδώνη* 16/τχ Γ' (1987), 25-33. Τοῦ ἴδιου, «Ἡ πρόσληψη τῶν ἰδεῶν τοῦ Christian Wolff στὴν Ἑλλάδα. Ἡ συμβολὴ τῶν Ἑπτανησίων λογίων», *Πρακτικὰ τοῦ Ε' Διεθνoῦς Πανιονίου Συνεδρίου* (Ἀργοστόλι-Αἰξούρι, 17-21 Μαΐου 1986), τ. 4, Ἀργοστόλι 1991, σ. 593-599. τοῦ ἴδιου, «Christian Wolff und die Neugriechische Aufklärung», στὸ G. S. Henrich (ἐκδ.), *Evgenios Vulgaris und die Neugriechische Aufklärung in Leipzig*, Λυψία 2003, σ. 76-84.

12. Βλ. H. Röhling, «Bemerkungen zur Wirkung Christian Wolffs in Ost- und Südosteuropa», στὸ W. Schneiders (ἐκδ.), *Christian Wolff 1679-1754. Interpretation zu seiner Philosophie und deren Wirkung*, Ἀμβούργο 1983, σ. 278-288, στίς σ. 278-280.

όπου, αν και επηρεασμένος από τον Wolff, προσπάθησε αυτόνομα να αναπτύξει σε 23 κεφάλαια τις δικές του ιδέες πάνω στη θεωρία της γνώσης. Σε ένα αντίτυπο του έργου αυτού, το οποίο σώζεται στην πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη της Ίένας [με επίσημα 8 Bud. Var. 696 (1)], υπάρχει η ακόλουθη ιδιόχειρη αφιέρωση του Δαμιανού στη σελίδα τίτλου προς κάποιον φίλο του και φοιτητή της φιλοσοφίας ονόματι Hoffmann: «*Viro Litteratissimo ac Perhumano atque Amico suo longe praestantissimo Adjuncto philosophiae Hoffmanno tractulum hunc offert Auctor Δαμιανός*» (βλ. την ανατύπωσή της παρακάτω). Το αντίτυπο όμως αυτό προέρχεται από τη συλλογή του Christian Gottlieb Buder, ο οποίος από το 1722 μέχρι το 1738 είχε διατελέσει διευθυντής της παραπάνω βιβλιοθήκης,¹³ και στον οποίο είχε προφανώς περιέλθει κάποτε.

Τόν ίδιο χρόνο (στον πρόλογο αναφέρει την ήμερομηνία: Ίένα, 28 Αυγούστου 1728) δημοσίευσε ο Δαμιανός στη Βαϊμάρη ένα ακόμη έργο του με τίτλο: *Tractatio methodica de libertate cogitandi, volenti, principio juris naturae, mundo et existentia Dei* (Prostat Vinariae in Bibliopolio Bielckiano, MDCCXXVIII), όπου συζήτησε από τη σκοπιά του άλλα θέματα, όπως —μεταξύ άλλων— την ελευθερία του συλλογίζεσθαι και θέλγειν, την αρχή του φυσικού δικαίου, το σῶμα και τον κόσμο καθώς και την ύπαρξη του Θεού. Το 1729 (στον πρόλογο δίνει την ήμερομηνία: Eisenach, 18 Φεβρουαρίου 1729) έκλεισε τον κύκλο των φιλοσοφικών του πραγματειών δημοσιεύοντας στο Eisenach το τρίτο του έργο με τίτλο: *Defensio philosophiae Wolffianae per convenientiam trium distinctarum demonstrationum de existentia Dei, quarum una auctoris altera graeco-latina, Johannis Damasceni, tertia Wolffii est, adductis insuper aliis argumentis, quibus quaestiones inprimis controversae candide ac solide examinatae deciduntur* (Prostat Isenaci, in Bipliopolio Boetii, typographi aulici MDCCXXIX). Κατά την ειδική αυτή υπεράσπιση της φιλοσοφίας του Wolff ο Δαμιανός ασχολήθηκε κυρίως με το θέμα της ύπαρξης του Θεού, χρησιμοποιώντας μάλιστα επιχειρήματα από τον Ιωάννη Δαμασκηνό, με σκοπό να δείξει ότι η κατηγορία του αθεϊσμού που είχε διατυπωθεί εναντίον του Wolff ήταν αβάσιμη. Παράλληλα ο Δαμιανός επισήμανε και όρισμένες διαφωνίες του με τον Wolff προκειμένου να δείξει ότι δεν τον ακολουθούσε τυφλά σε όλα τα σημεία.

Πολύ σύντομα, μετά τη λήψη του διδακτορικού από την Ίένα, ο Δαμιανός προσελήφθη γιατρός στη Ρωσία στις 26 Φεβρουαρίου 1730 για ένα διάστημα αρχικά τεσσάρων ετών και με ετήσιο μισθό 500 ρουβλίων.¹⁴

13. Βλ. *Geschichte der Universitätsbibliothek Jena 1549-1945*, Βαϊμάρη 1958, σ. 165-166.

14. Βλ. το σχετικό λήμμα στο *Russkij Biograficheskij Slovar'* 18 (Αγ. Πετρούπολη 1904), σ. 505, όπου αναφέρεται ως Dem'yan Petrovich Sinopeus και από το οποίο κυρίως λαμβάνονται στη συνέχεια οι πληροφορίες σχετικά με τη δράση του στη Ρωσία.

Ἐξαιτίας τῆς βιαστικῆς του ἀναχώρησης γιὰ τὴ Ρωσία ὁ Δαμιανὸς δὲν πρόλαβε νὰ δημοσιεύσει κάποια ἱατρικὴ διατριβὴ στὴν Ἰένα. Ὑποσχέθηκε ὅμως ὅτι θὰ ἐξέδιδε ἀντισταθμιστικὰ κάτι σχετικὸ στὸ μέλλον, δείχνοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὅτι ὁ τίτλος τοῦ διδάκτορα δὲν τοῦ εἶχε ἀπονεμηθεῖ ἀδίκως. Τὴν ὑπόσχεσή του αὐτὴ ἐκπλήρωσε μὲ τὸ ἔργο του *Parenga medica* (1734/1735), ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος στὸν πρόλόγό του. Γιατί μετέβη ὅμως ὁ Δαμιανὸς στὴ Ρωσία καὶ κάτω ἀπὸ ποιὲς συνθῆκες; Ἀρχικὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι πολλοὶ Ἕλληνες γιατροὶ εἶχαν δράσει στὴ Ρωσία κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Εἰδικὰ γιὰ τὸν Δαμιανό, τοῦ ὁποῖου ἐξάλλου ἡ ἱατρικὴ προπαίδεια φαίνεται ὅτι ἦταν πολὺ καλὴ μὲ ἐπίσης ἀνάλογα ἀποτελέσματα, δὲν εἶναι ἀπίθανο ἡ μετάβασή του νὰ εἶχε εὐνοηθεῖ ἐμμέσως ἀπὸ τὴ μεγάλη φήμῃ τῆς ὁποίας ἔχαιρε ὁ Wolff στὴ Ρωσία τότε, στὴν ἐπιστημονικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῆς ὁποίας εἶχε συμβάλει ἀποφασιστικά.¹⁵ Ὁ αὐτοκρατορικὸς ἀρχίατρος, Laurentius Blumenrost, ἄλλωστε, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀναλάβει τότε νὰ μετακαλέσει τὸν Wolff στὴ Ρωσία,¹⁶ ἦταν ἐκεῖνος ποὺ ἐπίσης προσέλαβε τὸν Δαμιανό, ἕναν ὑπερασπιστὴ τοῦ Wolff. Στὴ Ρωσία ὁ Δαμιανὸς ἐργάστηκε βασικὰ ὡς γιατρός στὸ ναυτικὸ νοσοκομεῖο τῆς Κροστάνδης (medicus ordinarius marini nosocomii cronstadiensis), κοντὰ στὴν Ἀγία Πετρούπολη, ὅπου προφανῶς ἀξιοποίησε τὶς συστηματικὲς ἱατρικὲς σπουδὲς του στὴ Γερμανία, ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1734 ἀναφέρεται καὶ ὡς ἀρχίατρος. Τὸ 1736 μετατέθηκε στὴ Μόσχα, ὅπου ἐργάστηκε μὲ μεγάλη ἐπιτυχία ὥστε ἀγόρασε σύντομα δικό του σπίτι, ἐνῶ τὸ 1738 μετατέθηκε προσωρινὰ στὸ πεζικὸ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, εἰδικὰ δὲ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση μιᾶς ἐπιδημίας πανώλης. Στις 10 Μαΐου 1740 ἐπέστρεψε κοντὰ στὴ Μόσχα καὶ στις 3 Ἰουλίου 1740 ξανὰ στὴν Κροστάνδη μὲ μισθὸ πλεόν 1200 ρούβλια. Ἐξαιτίας τοῦ θανάτου τοῦ Π. Κοντοειδῆ, ἀρχιάτρου, αὐτοκρατορικοῦ γιατροῦ καὶ διευθυντῆ τῆς ἱατρικῆς καγκελαρίας, ὁ Δαμιανὸς ἀπὸ τὸ 1760 καὶ μετὰ ἀνέλαβε, σὲ συνεργασία μὲ δύο ἄλλους γιατρούς, κυρίως ὅμως μὲ τὸν Johann Jacob Lerche, καὶ τὴ διεύθυνση τῆς ἱατρικῆς καγκελαρίας, τοῦ ἀνώτατου δηλαδὴ ἱατρικοῦ ὀργάνου στὴ Ρωσία. Τὸ 1770 μάλιστα ἐπὶ ἐποχῆς τῆς Αἰκατερίνης Β' ὁ Δαμιανὸς ἦταν ὁ ἀρχιαιό-

15. Βλ. G. Mühlpfordt, «Rublands Aufklärer und die Mitteldeutsche Aufklärung: Begegnungen, Zusammenwirken, Partnerschaft», στὸ C. Grau et al. (ἐκδ.), *Deutsch-russische Beziehungen im 18. Jahrhundert. Kultur, Wissenschaft, Diplomatie* (Wolfenbütteler Forschungen 74), Wiesbaden 1997, σ. 83-171, κυρίως σ. 96-103. Röhling, «Bemerkungen zur Wirkung Christian Wolffs in Ost- und Südosteuropa», ὁ.π., σ. 280-283.

16. Βλ. *σχετικὰ Briefe von Christian Wolff aus den Jahren 1719-1753. Ein Beitrag zur Geschichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften zu St. Petersburg*, Ἀγ. Πετρούπολη 1860, ἀναστατικὴ ἀνατύπωση, Hildesheim 1971.

MEDITATIONES
ACADEMICAЕ

DE
 COGNITIONE
 HUMANA,
METHODICE CON-
SCRIPTAE

A
DAMIANO SINOPEO.

VINARIAE,
 PROSTAT IN BIBLIOPOLIO BIELCKIANO,
 M DCC XXVIII.

*Viro Literatissimo ac Perhuman-
 no atque amico suo longe pree-
 stantissimo Adjuncto philoso-
 phiae Hoffmanno tractatum
 hunc offert Auctor Damianos*

*Η σελίδα τίτλου του έργου του Δαμιανού με την ιδιόχειρη αφιέρωση

τερος γιατρός τοῦ ρωσικοῦ ναυτικοῦ καὶ εἶχε τιμηθεῖ μὲ τὸν τίτλο τοῦ αὐλικοῦ συμβούλου.¹⁷ Ἀπεβίωσε στὴν Πετρούπολη στὶς 14 Ἀπριλίου 1776.

Στὴν Πετρούπολη ὁ Δαμιανὸς δημοσίευσε ἓνα ἀκόμη ἔργο στὰ λατινικά, ἀλλὰ αὐτὴ τὴ φορά στὸ πεδίο τῆς ἱατρικῆς, μὲ τὸν τίτλο *Parerga medica* (Anno MDCCXXXIV, Typis Academiae Scientiarum Petropolitanae). Τὸ ἔργο πρέπει νὰ ὁλοκληρώθηκε τὸ 1734, ἀφοῦ ὁ Δαμιανὸς ἔθεσε στὸν πρόλογο γιὰ τὸν ἀναγνώστη τὴν ἡμερομηνία 15 Δεκεμβρίου 1734. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία ἀφιέρωσης τοῦ ἔργου στὸν ἀρχίατρο J. B. Fischer (4 Φεβρουαρίου 1735) συνάγεται ὅτι αὐτὸ κυκλοφόρησε μᾶλλον τὸ 1735. Στὰ ἐπτά κεφάλαια τοῦ ἔργου τοῦ ὁ Δαμιανὸς ἔθιξε διάφορα θέματα, περιέγραψε μάλιστα κυρίως τὶς ἀσθένειες (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ σκορβούτου) ποὺ εἶχε παρατηρήσει ἀνάμεσα στοὺς Ρώσους ναυτικούς καὶ στὴν περιοχὴ τῆς Κροστάνδης μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1730 καὶ 1733. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀρχικὰ εἶχε συνταχθεῖ στὰ ρωσικά μὲ τίτλο *Opisanie boleznej moryakov* (=Περιγραφή τῶν ἀσθενειῶν τῶν ναυτικῶν), ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου εἶχε λάβει αὐξήση τοῦ ἐτήσιου τότε μισθοῦ του κατὰ 100 ρούβλια. Οἱ περιγραφές καὶ οἱ παρατηρήσεις τοῦ Δαμιανοῦ κρίθηκαν πολὺ θετικὰ ἀπὸ τὸν ἱατρικὸ κόσμο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως λ.χ. ἀπὸ τὸν Ἀγγλο γιατρὸ James Lind (1716-1794), ὁ ὁποῖος εἶχε ἀσχοληθεῖ μὲ παρόμοια θέματα.¹⁸

Τὰ ἐλάχιστα αὐτὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν οὐσιαστικὰ ἄγνωστη τούτῃ μορφή τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων δὲν ἀποδεικνύουν μόνον τὴ σημαντικότητά της, ἀλλὰ ἐπιβεβαιώνουν τὶς θετικὲς κρίσεις ποὺ εἶχαν διατυπωθεῖ γι' αὐτὴν στὸ ἐξωτερικόν. Ἐξάλλου, ὅπως σημειώθηκε κάποτε, ὁ Δαμιανὸς κατὰ τὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν του στὴ Γερμανία «auch allenthalben viele Proben einer besonderen Lebhaftigkeit, Scharfsinnigkeit und Gelehrsamkeit abgelegt, auch sich ins besondere durch sein aufrichtiges Gemüth und höfliche Sitten viele Hochachtung erworben hatte».¹⁹ Ἀπομένει λοιπὸν νὰ λάβει τὴ θέση ποὺ τοῦ ἀξιίζει στὴ νεοελληνικὴ γραμματεία.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΜΑΚΡΙΔΗΣ

17. Βλ. W. M. von Richter, *Geschichte der Medicin in Russland*, Τρίτο μέρος, Μόσχα 1817, σ. 280.

18. Βλ. C. P. Stewart / D. Guthrie (ἐκδ.), *Lind's Treatise on Scurvy. A Bicentenary Volume Containing a Reprint of the First Edition of A TREATISE OF THE SCURVY by James Lind, M.D., with Additional Notes*, Ἐδιμβούργο 1953, σ. 317-320 καὶ 354, ὅπου σύνοψη τοῦ ἔργου τοῦ Δαμιανοῦ.

19. Βλ. J. H. Zedler, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste*, τ. 26, Λειψία καὶ Halle 1740, στ. 811 (s.v. Paraskevas).